

INFORMACIJA

o zaključivanju Memoranduma o razumijevanju o 5G planu za digitalnu transformaciju regiona Zapadnog Balkana

Tradicionalno dobri odnosi zemalja Zapadnog Balkana predstavljaju primjer dobrih međudržavnih odnosa i karakteriše ih partnerstvo zasnovano na međusobnom razumijevanju i zajedničkim ciljevima, što je potvrđeno i od strane lidera Zapadnog Balkana kroz ciljeve i zadatke koji se realizuju i prate u okviru Inicijative za Zapadni Balkan kojom koordinira Regionalni savjet za saradnju (RCC).

Svjesni izazova digitalne transformacije u zemljama Zapadnog Balkana i značaja regionalne saradnje, države Zapadnog Balkana su, u okviru Inicijative za Zapadni Balkan, usaglasile Memorandum o razumijevanju o 5G planu za digitalnu transformaciju regiona Zapadnog Balkana.

Svrha ovog Memoranduma, koji će, na inicijativu albanske strane, biti potpisan u Tirani, 2. novembra 2020. na engleskom jeziku, je promocija digitalne transformacije kroz četiri područja u skladu sa MAP REA (Višegodišnji plan Regionalne ekonomske oblasti), Digitalnom agendom za Zapadni Balkan i Digitalnom strategijom Evropske komisije.

Ostvarivanje ciljeva na jačanju međusobne saradnje u oblastima od zajedničkog interesa, u cilju izgradnje bezbjednih digitalnih smjernica za buduće aktivnosti, kao i zajedničke aktivnosti i inicijative na unapređenju regionalne saradnje za podršku digitalnoj integraciji izazov su na putu razvoja digitalnog društva u Crnoj Gori. Zbog toga, ovaj Memorandum otvara mogućnost unapređenja saradnje i podrške, podržavajući vlade da pojednostave administrativne procedure i omoguće građanima da koriste bezgranične mogućnosti unutar regiona, kroz bolji pristup i bezbjednost.

U nastojanjima da se kroz zajednički napor radi na usklađivanju zakonodavstva sa relevantnom pravnom tekovinama Evropske unije, kao i da se proširi saradnja u oblastima od zajedničkog interesa, stvara se okvir za podršku regionalnom okruženju na temeljima jednakosti, bez diskriminacije i u skladu s pravima i obavezama u cilju izgradnje bezbjednih digitalnih smjernica za buduće aktivnosti.

Crna Gora i ostale države Zapadnog Balkana direktno će međusobno razmjenjivati informacije kroz područja saradnje definisana Memorandumom.

Prilog: Nacrt Memoranduma na engleskom i crnogorskom jeziku.

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING

**ON 5G ROADMAP FOR DIGITAL TRANSFORMATION IN WESTERN BALKANS
REGION**

Representatives of the Western Balkan Partners, that signed the Statement of Support to the Digital Agenda for the Western Balkans in Sofia on 17 May 2018 (hereinafter referred to collectively as “the Signatories” and individually as “the Signatory”), gathered in Tirana on 2 November 2020:

Having regard to

1. The European Commission’s strategy for “A credible enlargement perspective for an enhanced EU engagement with the Western Balkans” from 2018, within which the development of a digital agenda has been identified as one of the six flagship initiatives;
2. The Multi-annual Action Plan for a Regional Economic Area in the Western Balkans (MAP REA), endorsed at the 2017 Trieste Summit;
3. The Digital Agenda for the Western Balkans launched by the European Commission at the Digital Assembly in 2018 in Sofia and the 2019 Western Balkan Digital Summit concluding statement;
4. European Commission Communication on Shaping Europe’s digital future of February 2020;
5. The ongoing process aimed at defining an EU approach to cyber security for 5G networks, initiated by the European Commission by way of its Recommendation published on 26 March 2019 and through EU toolbox for 5G security as a set of robust and comprehensive measures for an EU coordinated approach to secure 5G networks;
6. Council Recommendation of 12 July 1999 and its updates on the limitation of exposure of the general public to electromagnetic fields which are based on the International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection (ICNIRP) Guidelines (latest published in March 2020), with regard to the levels for limiting exposure to EMF;
7. The Economic and Investment Plan for the Western Balkans¹ that aims to spur the long-term recovery - backed by a green and digital transition and accompanying Guidelines for the Implementation of the Green Agenda for the Western Balkans² in which digital plays a key role.

Recognising

1. That the purpose of 2020 Western Balkan Digital Summit is to identify and explore possibilities of building partnerships in the context of digital transformation process;
2. That the Signatories, in the context of integrating into the European Union, share a common perspective for their digital future and have agreed to prioritise the following areas: (1) Network & Services Connectivity, (2) Trust and Security, (3) Digital Skills and (4) Digital Economy, within which:
 - a) Gigabit Networks power the digitisation of industry, as well digitalisation of traditional sectors and creating new environment for employment;

¹ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/communication_on_wb_economic_and_investment_plan_october_2020_en.pdf

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1602778862517&uri=CELEX:52020SC0223>

- b) Considerable investments and accompanying measures are required to ensure timely deployment of 5G services with a view to ensure appropriate coverage and affordable services allowing all citizens to reap the benefits of the digital society in a cost-effective manner;
 - c) A coordinated and impactful response is required to address the concerns in the public regarding health and security issues related to 5G services;
 - d) Digital skills of young people need to be combined with lifelong learning for all;
 - e) Small and medium-sized enterprises (SMEs) remain the backbone of the economy;
 - f) Digital society is not for business alone but for everybody and society as a whole;
 - g) New technologies such as 5G, Internet of Things, big data and Artificial Intelligence, which provide new opportunities for growth, innovation and employment, contribute to our societies in achieving inter alia smart cities, optimised healthcare, greater efficiency of businesses and a greener environment;
 - h) Competing services are required to follow the same rules, as the economy becomes digitised and increasingly converged;
3. That, digital transformation should not work to the detriment of the environment, therefore the Signatories acknowledge the need for decisive action with regard to protection of the environment in order to decrease climate change effects.

Hereby have agreed:

Aims and objectives

1. The purpose of this Memorandum of Understanding (MoU) is to promote digital transformation across the four areas in line with MAP REA, the Digital Agenda for the Western Balkans and the European Commission's digital strategy, while strengthening cooperation to mutual benefit;
2. To achieve this, the Signatories will:
 - a. Work on a best effort basis, adopting new policy, regulatory and technical measures that ease administrative burden, facilitate and support private initiatives, stimulate investments, ensure a sustainable competitive environment, strengthen cooperation in the region, remove unnecessary barriers and promote best practices;

These need to be harmonised in the Western Balkan Strategies/Action Plans with the aim to address the objectives of this MoU. A 5G Strategy/Action Plan in each economy may be adopted or the existing may be updated preferably by the end of 2021;

 - b. Cooperate with each other to address any interference issue in the radio frequency bands, especially for the implementation of 5G;
3. Work with aim to be part of EU 5G corridors and transport paths to support the development of the emerging industries.

Activities

The Signatories will support the development of secure Gigabit Networks through 5G technology, by agreeing to:

1. Start the process of harmonisation of national legislation for electronic communications with the European Electronic Communications Code;
2. Work to make available 5G pioneer bands for early implementation of 5G networks as soon as possible. In doing so and in the event of evidence of spectrum scarcity the Signatories will consider best practices in the European Union and achieving general objectives set out in European Electronic Communications Code;
3. Cooperate with each other and hold open and transparent spectrum consultation processes, ensuring investment friendly fair and non-discriminatory spectrum awards in line with best practices in the European Union;
4. Ensure that mobile operators have the opportunity to obtain frequency licenses for testing, for a reasonable period of time;
5. Support the rollout of Gigabit networks by providing rapid, cost-oriented and state-aid compliant access to State-owned facilities (e.g. power, water, railroads), or other transmission infrastructure owned by Municipalities and public buildings, as well as make efforts to simplify building permits procedures. For that purpose, the EU Guidelines for the application of State aid rules in relation to the rapid deployment of broadband networks should be taken into account;
6. Safeguard a sustainable investment environment by providing predictability to private investors in networks regarding the stability of favourable investment conditions and by ensuring that the competitive environment will remain unimpeded by exposure to either excessive or inappropriate regulatory risk;
7. Ease administrative burden and review licensing procedures and related fees (e.g. for transmission capacities);
8. Ensure that the competent authorities in each economy are staffed adequately so that the processes of assessing and ensuring compliance with electromagnetic field (EMF) safety limits are performed in line with best practices in the European Union.

To promote trust and security, the Signatories commit:

1. To undertake, on the basis of available expertise and scientific knowledge, public awareness measures in order for all citizens to be adequately informed on health-related questions about 5G services and the relevant safeguards implemented by the State and mobile operators;
2. To take proportionate, appropriate and risk-based security measures for 5G networks and services, taking utmost account of the European Union's Risk Assessment of October 2019 and the Toolbox for the Security of 5G networks published on 29 January 2020.

To address environmental concerns, the Signatories commit:

1. To establish and implement the necessary framework allowing operators to reduce costs and increase the use of renewable sources in the development of Next Generation Networks, 5G;
2. To develop an Action Plan with a focus on promoting a circular economy and clean technologies.

Governance and monitoring

A Joint Committee shall be established to monitor the implementation of this MoU. The Signatories shall designate a representative to partake in and each to co-chair the Joint Committee.

Duration and effectiveness

This MoU shall be valid for an indefinite period and shall be reviewed by May 2023 at the latest to ensure the commitments are still relevant and desirable in light of national and local policy changes.

Signature and entry into force

This Memorandum of Understanding shall enter into force on the date of signature by the Signatories. The MoU can be revoked and terminated at any time by any Signatory. The termination shall take effect upon receipt of written notice of the concerned Signatory to the other Signatories.

This Memorandum of Understanding is concluded in six copies in English language, of which each Signatory shall retain one copy.

Place and date of signing: Tirana, 2 November 2020

For Bosnia and Herzegovina

For the Republic of Albania

For Kosovo*

For the Republic of North Macedonia

For Montenegro

For the Republic of Serbia

* This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence

MEMORANDUM O RAZUMIJEVANJU

O 5G PLANU ZA DIGITALNU TRANSFORMACIJU REGIONA ZAPADNOG BALKANA

(Nacrt)

Predstavnici partnera Zapadnog Balkana, koji su potpisali Izjavu o podršci Digitalnoj agendi za Zapadni Balkan u Sofiji 17. maja 2018. godine (u daljem tekstu nazvani „Potpisnici“, a pojedinačno „Potpisnik“), okupili su se u Tirani dana 2. novembra 2020:

Imajući u obzir

1. Strategiju Evropske komisije za „Kredibilnu perspektivu proširenja za pojačani angažman EU sa Zapadnim Balkanom“ iz 2018. godine, u okviru koje je razvoj digitalne agende identifikovan kao jedna od šest vodećih inicijativa;
2. Višegodišnji akcioni plan za regionalno ekonomsko područje na Zapadnom Balkanu (MAP REA), usvojen na samitu u Trstu 2017. godine;
3. Digitalnu agenda za Zapadni Balkan koju je Evropska komisija pokrenula na Digitalnoj skupštini 2018. godine u Sofiji i završnu izjavu Digitalnog samita zapadnog Balkana 2019. godine;
4. Saopštenje Evropske komisije o oblikovanju Evropske digitalne budućnosti, iz februara 2020. godine;
5. Tekući proces usmjeren na definisanje EU pristupa o sajber bezbjednosti 5G mreža, koji je pokrenula Evropska komisija Preporukom objavljenom 26. marta 2019. godine i putem EU alata za 5G bezbjednost kao skup robusnih i sveobuhvatnih mjera za EU koordinisani pristup za zaštitu 5G mreža.
6. Preporuku Vijeća od 12. jula 1999. godine i njene novine o ograničenju izlaganja šire javnosti elektromagnetnim poljima koje se zasnivaju na Smjernicama Međunarodne komisije za zaštitu od nejonizujućih zračenja (ICNIRP) (posljednje objavljeno u martu 2020. godine), s obzirom na nivoe ograničavanja izloženosti EMP;
7. Ekonomski i investicioni plan za Zapadni Balkan¹ čiji je cilj podsticanje dugoročnog oporavka - potpomognut zelenom i digitalnom tranzicijom i pratećim Smjernicama za sprovođenje Zelene agende za Zapadni Balkan² u kojem digitalno igra ključnu ulogu.

Prepoznajući

1. Da je svrha Digitalnog samita Zapadnog Balkana 2020. godine da identifikuje i istraži mogućnosti izgradnje partnerstava u kontekstu procesa digitalne transformacije;
2. Da Potpisnici, u kontekstu integracije u Evropsku Uniju, dijele zajedničku perspektivu za svoju digitalnu budućnost i da su se složile da daju prioritet sljedećim područjima: (1) Povezivanje mreža i usluga, (2) Povjerenje i bezbjednost, (3) Digitalne vještine i (4) Digitalna ekonomija, u okviru kojih:
 - a) Gigabitne mreže pokreću digitalizaciju industrije, kao i digitalizaciju tradicionalnih sektora i stvaranje novog okruženja za zapošljavanje;
 - b) Potrebna su značajna ulaganja i prateće mjere kako bi se osigurala pravovremena primjena 5G usluga s ciljem osiguravanja odgovarajuće pokrivenosti i pristupačnih usluga koje omogućavaju svim građanima da na isplativ način iskoriste blagodeti digitalnog društva;

¹ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/communication_on_wb_economic_and_investment_plan_october_2020_en.pdf

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1602778862517&uri=CELEX:52020SC0223>

- c) Potreban je koordinisan i efikasan odgovor kako bi se odgovorilo na zabrinutost javnosti u vezi sa zdravstvenim i bezbjednosnim pitanjima vezanim za 5G usluge;
 - d) Digitalne vještine za mlade treba kombinovati sa doživotnim učenjem za sve;
 - e) Mala i srednja preduzeća (MSP) ostaju okosnica ekonomije;
 - f) Digitalno društvo nije samo za posao već za sve i za društvo kao cjelinu;
 - g) Nove tehnologije poput 5G, Internet stvari (IoT), velikih podataka (Big Data) i vještačke inteligencije koje pružaju nove mogućnosti za rast, inovacije i zapošljavanje, doprinose našim društvima u postizanju, između ostalog, pametnih gradova, optimizovane zdravstvene zaštite, veće efikasnosti poslovanja i zelenijeg okruženja;
 - h) Konkurentne usluge moraju slijediti ista pravila, jer se ekonomija digitalizuje i sve više se približava.
3. Da, digitalna transformacija ne bi trebala da djeluje na štetu životne sredine, stoga Potpisnici prepoznaju potrebu za odlučnim djelovanjem u pogledu zaštite životne sredine kako bi se smanjili efekti klimatskih promjena;

Ovim su se složile:

Ciljevi i zadaci

1. Svrha ovog Memoranduma o razumijevanju (MoR) je promocija digitalne transformacije kroz četiri područja u skladu sa MAP REA, Digitalnom agendom za Zapadni Balkan i Digitalnom strategijom Evropske komisije, uz istovremeno jačanje saradnje na obostranu korist.
2. Da bi to postigli, Potpisnici će:
 - a. Raditi na osnovu najboljih napora, usvajajući nove politike, regulatorne i tehničke mjere koje olakšavaju administrativno opterećenje, olakšavaju i podržavaju privatne inicijative, stimulišu investicije, osiguravaju održivo konkurentno okruženje, jačaju saradnju u regiji, uklanjaju nepotrebne barijere i promovišu najbolje prakse.

Njih treba uskladiti u strategijama/akcionim planovima za Zapadni Balkan s ciljem postizanja ciljeva ovog MoR-a. Strategija/akcioni plan 5G u svakoj ekonomiji može se usvojiti ili postojeći ažurirati, po mogućnosti do kraja 2021. godine.

 - b. Sarađujte jedni s drugima na rješavanju bilo kakvih problema sa smetnjama u opsezima radio frekvencija, posebno za implementaciju 5G;
3. Radite s ciljem da budete dio EU 5G koridora kao podrška razvoju.

Aktivnosti

Potpisnici će podržati razvoj bezbjednih gigabitnih mreža putem 5G tehnologije, pristajući da:

1. Pokrenu proces usklađivanja nacionalnog zakonodavstva za elektronske komunikacije sa Evropskim zakonikom o elektronskim komunikacijama;
2. Rade na tome da pionirski opsezi 5G za ranu implementaciju 5G mreža što prije postanu dostupni. Pri tome i u slučaju evidentne oskudice spektra, Potpisnici će razmotriti najbolju praksu u Evropskoj Uniji i postizanje opštih ciljeva postavljenih u Evropskom zakoniku o elektronskim komunikacijama.
3. Sarađuju jedni s drugima i održavaju otvorene i transparentne procese savjetovanja o spektru, osiguravajući poštene i nediskriminatorne dodjele spektra u skladu s najboljom praksom u Evropskoj Uniji;
4. Osiguraju da mobilni operatori imaju mogućnost da dobiju frekvencijske dozvole za testiranje, u razumnom vremenskom periodu;
5. Podržavaju širenje mreža pružanjem brzog, cjenovno orijentisanog i pristupnog zahtjeva za državnu pomoć u objektima u državnom vlasništvu (npr. električna energija, voda, željeznice) ili drugoj prenosnoj infrastrukturi u vlasništvu opština i javnih zgrada, kao i ulaganju napora u pojednostavljivanje postupka za izdavanje građevinskih dozvola. U tu svrhu treba uzeti u obzir Smjernice EU za primjenu pravila o državnoj pomoći u vezi sa brzim postavljanjem širokopojasnih mreža.
6. Zaštite održivo investiciono okruženje, pružajući predvidljivost privatnim investitorima u mreže u pogledu stabilnosti povoljnih investicionih uslova i osiguravajući da konkurentno okruženje ostane nesmetano izlaganjem prekomjernom ili neodgovarajućem regulatornom riziku;
7. Ublaže administrativno opterećenje i preispitaju procedure licenciranja i s njima povezane naknade (npr. za prenosne kapacitete);
8. Osiguraju da nadležni organi u svakoj ekonomiji imaju odgovarajuće osoblje kako bi se proces procjene i osiguravanja poštovanja bezbjednosnih ograničenja elektromagnetnog polja (EMP) izvodili u skladu s najboljom praksom u Evropskoj Uniji.

Da bi promovisale povjerenje i sigurnost, Potpisnici se obavezuju:

1. Da preduzmu, na osnovu dostupne stručnosti i naučnog znanja, mjere podizanja svijesti javnosti kako bi svi građani bili adekvatno informisani o zdravstvenim pitanjima oko usluga 5G i značajnim zaštitnim mjerama koje sprovode država i mobilni operatori;
2. Da se preduzmu proporcionalne, odgovarajuće i na riziku zasnovane bezbjednosne mjere za 5G mreže i usluge, vodeći računa o Procjeni rizika Evropske Unije iz oktobra 2019. godine i njihovom Alatu za bezbjednost 5G mreža objavljenom 29. januara 2020. godine.

Da bi rješavali klimatske probleme, Potpisnici se obavezuju:

1. Da uspostave i implementiraju neophodni okvir koji omogućava operatorima da smanje troškove i povećaju upotrebu obnovljivih izvora u razvoju Mreža sljedeće generacije (NGN), 5G;
2. Da razviju akcioni plan s naglaskom na promovisanju cirkularne ekonomije i čistih tehnologija.

Upravljanje i praćenje

Uspostaviće se Zajednički odbor koji će nadgledati primjenu ovog MoR-a. Potpisnici će odrediti predstavnika koji će učestvovati i koji će predsjedavati Zajedničkim odborom;

Trajanje i efekti

Ovaj MoR se odnosi na neodređeni rok i revidiraće se najkasnije do maja 2023. godine kako bi se osiguralo da su preuzete obaveze i dalje relevantne i poželjne u svjetlu promjena nacionalne i lokalne politike.

Potpis i stupanje na snagu

Ovaj Memorandum o razumijevanju stupa na snagu danom potpisivanja Potpisnika. Svaki Potpisnik može u bilo kojem trenutku opozvati i raskinuti MoR. Raskid stupa na snagu nakon dobijanja pismenog obavještenja odnosnog Potpisnika ostalim Potpisnicima.

Ovaj Memorandum o razumijevanju zaključen je u šest primjeraka na engleskom jeziku, od kojih će svaki Potpisnik zadržati jedan primjerak.

Mjesto i datum potpisivanja: Tirani, 2. novembra 2020. godine

Za Bosnu i Hercegovinu

Za Republiku Albaniju

Za Kosovo *

Za Republiku Sjevernu Makedoniju

Za Crnu Goru

Za Republiku Srbiju

* Ovaj naziv ne prejudicira status, i u skladu je sa UNSCR Rezolucijom 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova